

تلاش‌های روسیه برای احیای قدرت

شطرنج بر صفحه صادرات گاز

روسیه برای حفظ وابستگی اروپا به گاز این کشور، برنامه‌های خود را به سمت محدود کردن منابع گازی پروژه نابوکو سوق داده است.

نابوکو از مهم‌ترین طرح‌های مطرح منطقه برای انتقال گاز از آسیای میانه و خاورمیانه به اروپا است. اعضای جامعه اروپا فلسفه وجودی خط لوله نابوکو را کاهش وابستگی به روسیه عنوان کرده‌اند. پتانسیل‌های تأمین گاز طبیعی مورد نیاز این خط لوله ۳ هزار و ۵۰۰ کیلومتری شامل ایران، ترکمنستان و آذربایجان است که منابع گازی لازم را برای تأمین پروژه‌های در این ابعاد در اختیار دارند. با این حال، با توجه به هزینه‌های سنگین سرمایه‌گذاری مورد نیاز و تردیدهای موجود در خصوص در دسترس بودن منابع لازم برای این طرح، روسیه تلاش کرد خود را در شمار عرضه‌کنندگان بالقوه طرح مذکور قرار دهد. تلاش‌های روسیه در این زمینه و استقبال برخی از مجریان طرح از آن مورد انتقاد محافل کارشناسی اتحادیه اروپا قرار گرفت. اعضای کمیسیون انرژی اروپا معتقدند هدف از اجرای طرح خط لوله نابوکو، متنوع‌سازی منابع تأمین انرژی اروپا است و حضور روسیه در آن می‌تواند فلسفه این خط لوله را زیر سؤال برده و وابستگی اتحادیه را به منابع گازی روسیه بیش از گذشته افزایش دهد.

با افزایش نگرانی‌ها در این خصوص، مسکو انگیزه خود را برای مشارکت در این خط لوله و انحراف آن از دست داد و تلاش‌های خود را برای حفظ موقعیت انحصاری در بازار گاز اروپا در جبهه‌های دیگری دنبال کرد.

روسیه برنامه‌های خود را در این زمینه به محدودسازی منابع گاز بالقوه پروژه نابوکو اختصاص داد. مسکو ابتدا قراردادی را با ترکمنستان در خصوص خرید تولید اضافی گاز این کشور طی سال‌های آینده منعقد کرد و در مرحله بعد برای جذب آذربایجان به فروش گاز خود به شبکه خطوط انتقال گاز روسیه به جای نابوکو، قیمت بی‌سابقه ۳۵۰ دلار در هر هزار متر مکعب را به باکو پیشنهاد داد؛ قیمتی که شگفتی محافل کارشناسی انرژی را در منطقه به دنبال داشت.

در جریان سفر دیمیتری مدودف، رئیس‌جمهور روسیه به باکو، توافقی با حضور مسؤولان شرکت گاز دولتی روسیه، گازپروم و شرکت دولتی نفت آذربایجان، سوکار به امضا رسید که براساس آن در خصوص خرید سالانه ۵۰۰ میلیون مترمکعب گاز طبیعی از آذربایجان از سال ۲۰۱۰ توافق گردید و امکان

افزایش حجم قرارداد طی سال‌های آینده هم پیش‌بینی شد. روسیه قبلاً در توافقات خود با ازبکستان و ترکمنستان، قیمت سخاوتمندانه ۳۰۰ دلار در هر هزار متر مکعب را پیشنهاد داده بود و پیشنهاد شوک‌آور ۲۵۰ دلاری به آذربایجان، نشان از عزم جدی مسکو برای ممانعت از اجرایی شدن طرح نابوکو داشت.

تلاش در جبهه ترکیه

روس‌ها ترکیه را در برنامه‌های خود برای ممانعت از اجرایی شدن این طرح قرار داده‌اند. هرچند روس‌ها طی سال‌های اخیر با هدف جلوگیری از تبدیل شدن ترکیه به هاب بزرگ انرژی منطقه سعی کرده‌اند مانع از تمرکز طرح‌های ترانزیت انرژی در ترکیه شوند، اما با درک شرایط جدید و معادلات نوین منطقه، منافع خود را در بازگشت به آنکارا یافته و دور جدیدی از مذاکرات را با مقامات ترکیه آغاز کرده‌اند. روسیه در دور جدید تلاش کرده است، پروژه خط لوله ساوت استریم را با جذابیت‌های بیشتری محور مذاکرات با ترکیه قرار دهد.

ساوت استریم خط لوله‌ای است که با برخورداری از ظرفیت انتقال ۶۳ میلیارد مترمکعب گاز طبیعی در سال، بدون عبور از خاک اوکراین، گاز روسیه را از بستر دریای سیاه به بلغارستان منتقل و بعد از آن در دوشاخه شمال غربی و جنوبی، بازار گاز اروپا را تحت پوشش خود قرار خواهد داد. هزینه احداث این خط لوله حدود ۱۰ میلیارد یورو برآورد شده و احداث آن قرار است از سال ۲۰۱۱ آغاز و در سال ۲۰۱۵ به پایان برسد.

چند روز پس از انتشار خبر پیشنهاد قیمتی روسیه به آذربایجان، سرگی اشماتکو، وزیر انرژی روسیه از آمادگی مسکو برای همکاری با ترکیه در بخش بازاریابی گاز پروژه ساوت استریم به عنوان مسیری جدید برای انتقال گاز روسیه به اروپا خبر داد و گفت ما با ترکیه درباره عرضه مشترک و نیز فعالیت‌های بازاریابی در بازارهای خاص اروپایی مذاکره خواهیم کرد. ایگور سچین، معاون نخست وزیر روسیه نیز از اراده پیشنهاد مسکو به آنکارا برای بررسی همکاری در این زمینه خبر داده بود؛ هرچند به گفته وی، ترکیه نابوکو را جانشینی برای خط لوله

ساوت استریم نمی‌داند.

سچین افزوده بود ما از طرف ترکیه پیشنهادهایی جهت همکاری و حمایت از اجرای طرح خط لوله ساوت استریم دریافت کرده‌ایم. ضمن اینکه پروژه‌های دیگری مانند بلواستریم ۲ را نیز در دست داریم.

در نخستین روزهای مرداد سال جاری، ولادیمیر پوتین، نخست‌وزیر روسیه - که بسیاری وی را طراح اصلی سیاست‌های کلان روسیه می‌دانند - طی سفری به آنکارا توافقاتی مهمی را با رجب طیب اردوغان به امضا رساند. یکی از این توافقاتی‌ها مربوط به طرح خط لوله ساوت استریم بود.

اهمیت مذاکرات دو کشور در این زمینه به حدی بود که سیلیو برلوسکونی، نخست‌وزیر ایتالیا - که کشورش از جمله دریافت‌کنندگان آبی گاز طبیعی انتقالی از طریق خط لوله ساوت استریم است - در مراسم امضای این توافقنامه‌ها حضور یافت. گفتنی است شرکت نفتی ایتالیایی انی از جمله مجریان طرح خط لوله بلواستریم است.

به هر حال، ترکیه با توجه به منافع ملی خود در این بازی حرکت کرده و طرح تبدیل شدن به هاب بزرگ تأمین انرژی اروپا را دنبال می‌کند. مقامات آنکارا تمام تلاش خود را برای در اختیار گرفتن سهم بیشتری از ترانزیت انرژی به اروپا به کار گرفته‌اند.

به فاصله کوتاهی از این تحولات، توافقی بین دولتی کشورهای عضو پروژه نابوکو در ترکیه به امضا می‌رسد. ایران که یکی از مهم‌ترین منابع بالقوه تأمین گاز مورد نیاز این خط لوله است در این مراسم حضور نداشت. چندی بعد و در اواخر مردادماه شیخ حمد بن خلیفه آل ثانی امیر قطر در سفر به ترکیه موضوع صادرات گاز قطر از به ترکیه از طریق خط لوله‌ای که از کشورهای عربستان، اردن و سوریه عبور می‌کند را مورد مذاکره قرار می‌دهد. هدف از اجرای این طرح پیوستن قطر به طرح نابوکو عنوان شده است.

موضوع واردات ۴ میلیارد مترمکعب گاز طبیعی مایع شده از قطر نیز در دیدار امیر این کشور از ترکیه مورد بررسی قرار می‌گیرد. ■